

Bouvigne Conferentie 29 juni 2023

Geachte genodigden,
Beste collega,
Beste Ina,

0) Voor alles dank en feliciteer ik de initiatiefnemers voor dit waardevolle initiatief en de vriendelijke uitnodiging om deel te mogen nemen aan de eerste editie. Gelet op het belang van het thema water, hoop ik nu al dat het uitgroeit tot een sterke traditie. En dat de Bouvigne-academie doorgaat op zijn elan.

1) Zonder de Kroon te ontbloten: zelfs Zijne Majesteit Willem-Alexander drukte die wens uit tijdens het Staatsbezoek. Nog veel belangrijker dan dit gezagsargument is de dwingende noodzaak of urgentie. **Zonder water, zonder water van goede ecologische kwaliteit geen leven**, of minstens geen gezond leven. Een **waterbom** in een daarop niet, of onvoldoende voorbereide/ingerichte ruimtelijke omgeving kan dodelijk en verwoestend zijn. Dit inzicht is diep verankerd in ons collectief geheugen. Grenzen zijn daarbij van geen tel. In tijden van steeds extremere weersextremen ten gevolge van de klimaatverstoring –hier en elders- klemmt dat des te meer.

Water-gerelateerde uitdagingen veronderstellen in eerste instantie ruimtelijke antwoorden.

Of nog: het watervraagstuk behelst steeds en in het bijzonder een ruimtelijke agenda.

2) Allerbeste collega, beste Ina, het zal weinigen verbazen: alles wat u schreef en zei, onderschrijf ik ten volle. Eerder dan te 'reageren' op uw referaat, wil ik enkele gedachten

graag verder doordenken in hun – vooral 'gebruiksruimtelijke' consequenties.

Antwoorden op de verscherpte uitdagingen op vlak van water: de afwisseling van al dan niet kortstondige periodes van teveel aan water en langdurige periodes van droogte, evenals de goede ecologische kwaliteit (schaarste aan water, heeft immers een wezenlijke invloed op de waterkwaliteit: tot op zekere hoogte geldt "one of the solutions for pollution is dilution") raken –als gezegd– rechtstreeks aan het gebruik én de inrichting van onze schaarse ruimte.

- 3) U zei het al: **eigenlijk weten we perfect wat ons te doen staat**. *Zonder water, geen later, Voorkomen kan niet, voorbereiden wel en Weerbaar waterland*, de Vlaamse tegenhanger zeg maar, die tot stand kwam onder het voorzitterschap van de onvolprezen Henk Ovink, geven de richting aan.

Nu komt het vooral aan op de **consequente, volgehouden, sociaal-rechtvaardige ecologische ruimtelijke transitie**. Daarvoor zullen niet enkel heilige huisjes, maar kathedralen – in overdrachtelijke zin- voor moeten worden gesloopt. Ik noem er 3, er zijn er meer, zoals bijv. de waterkwaliteit. Maar dat is allicht voer voor een volgende keer... Als we daar hier en nu op ingaan, zijn we vertrokken voor minstens nog een halfuur. Ik beperk me node tot 3 à 4 kerngedachten.

- 4) Ten eerste: **de (te) vrijblijvende beleidsvoornemens voorbij!** Of nog: vertaal de visie: meer ruimte voor water: eerst vasthouden, dan bergen en pas in laatste instantie afvoeren – na een nuttig en duurzaam gebruik ervan- in concrete, wettelijk verankerde zicht- en tastbare ruimtelijke doelstellingen.

Alles welbeschouwd en niettegenstaande alle projecten en beleidsteksten vertrekken het ruimtelijk en waterbeleid nog steeds van een **hoogwaterstrategie**. Die aanpak is

inmiddels achterhaald en wordt best vervangen door een **laagwaterstrategie**, zonder blind te zijn voor periodieke waterbommen of natte periodes.

Of nog: **leg inhoudelijke ruimtelijke prioriteiten vast**. Pas dan worden water en bodem echt sturend voor de andere functies: voedselproductie, wonen, ondernemen, recreëren.

Dit sluit aan bij Ovink's eerste aanbeveling in *Weerbaar Waterland*.

Het dwingt de wetgever bovendien om een uitspraak te doen over de risico's die we als gemeenschap willen nemen resp. de impact en consequenties die we willen dragen in termen van menselijke en maatschappelijke impact en schade.

Een wettelijke/decretale verankering van inhoudelijke ruimtelijke prioriteiten en duidelijk doelstellingen doet ook recht aan het principe van de democratische rechtstaat en de consequente toepassing van het legaliteitsbeginsel.

- 5) Meer concreet: we meten en kennen de waterstromen in onze bekkens. We weten dat er teveel water afstroomt. Laat de **wetgever definiëren hoeveel water er zou mogen** afstromen: Hoeveel debiet, hoeveel water mag er door het "putteke", waarna bestuurlijke overheden op basis daarvan **meer concrete gebiedsgerichte doelstellingen en maatregelen uitwerken** om die strategische doelstellingen te realiseren. Lastig wordt dat zeker. Die aanpak heeft immers een **grote impact op ons huidig ruimtegebruik**, niet in het minst voor de landbouwsector.

Doen we het niet, dan lopen de risico's en kosten navenant verder op.

Dit lijkt me bij uitstek een **thema waar we van mekaar kunnen leren**. Want ook u, Nederlanders, moeten ermee aan de slag, zo blijkt uit de eerste aanbeveling uit het rapport *Zonder Water Geen Later*: "meer water vasthouden én 100 tot 150 milj. m³ meer infiltreren". Dit komt als het ware neer op 100 tot 150 milj. kubieke meter water minder door het spreekwoordelijke "putteke".

Daar heb je ruimte en minder afvoer voor nodig. Anders dan Vlaanderen zijn jullie alvast gezegend met veel minder ruimtelijke wanorde. Nederland is ruimtelijk toch iets beter georganiseerd dan "Vlaanderen-koterijenland". En als uitsmijter bij thema 1: een **robuuste Natuurherstelwet zal eerder een zegen dan een gesel blijken!** Niet in de laatste plaats voor de landbouwsector zelf!

- 6) Ten tweede: **maak van draineren de te verantwoordene uitzondering, of draineer minstens slim.** Verhoogde grondwaterspiegels maken de ruimte zowel in tijden van droogte als –en dat kan contra-intuïtief klinken- bij eventuele wateroverlast meer robuust en minstens extra veerkrachtig. Met het Vlaamse Klimaatadaptieplan en de verdere juridische vertaling ervan, introduceert Vlaanderen terecht het instrument van het zogenaamde **peilbesluit**, waarmee Nederland al decennialang, zo niet al eeuwenlang, vertrouwd is. Op 6 juni jl. keurde de Vlaamse Regering het besluit over het Peilbeheer op onbevaarbare waterlopen en grachten goed. Een **doordacht peilbeheer** moet de **verdroging aanpakken** en **water zoveel als mogelijk vasthouden** volgens de noden van het gebied.
- 7) Ten derde: **laat het grondwater maximaal ongemoeid.** In het rapport *Zonder Water, Geen Later* lees ik een aanbeveling die Vlaamse navolging verdient: onttrek tot wel 100 milj. m³ minder grondwater/jaar. Vlaanderen mist voorlopig een dergelijk, concreet en bijzonder uitdagend reductiedoel. Dat we door wereldwijde grondwateronttrekking een impact hebben op de beweging van de aarde in het heelal en de aarde letterlijk doen kantelen, spreekt tot de zorgelijke verbeelding. Al zullen weinigen ervan wakker liggen. Er zijn evenwel voldoende andere studies op grond waarvan ik me verwacht dat ook Vlaamse Wetgever dergelijke doelstellingen moet verankeren. Zo waarschuwen wetenschappers al jaren voor een **toenemend onevenwicht door de te grote toename**

van de grondwateronttrekking. Voor wie er meer over wil weten, verwijs ik graag naar mijn rede over water en wel naar het hoofdstuk over Kleine Nete én de erin geciteerde studie van Universiteit Antwerpen.

- 8) Ten vierde: **veranker een ruimte-, water-, gebruiksruimte-governance** die beantwoordt aan volgende principes: **grensoverschrijdend, multi-level, co-creatief.** Of nog: de ecologische ruimtelijke transitie op een sociaal-rechtvaardige wijze waarmaken, vereist een sterke governance. Net als met het thema waterkwaliteit, kan je met een optimale watergovernance een hele Bouvignelezing vullen. Voor vandaag volsta ik graag met een verwijzing naar het **OESO governancemodel.**
- 9) De meest krachtige hefboom is natuurlijk **geld:** *put your money where your mouth is.* Vermijd dat kosten worden afgewenteld op de ruimte en de kwaliteit ervan, met alle gevolgen van dien op de biodiversiteit, de leefkwaliteit en de gezondheid van ons allen.
Of nog: **internaliseer alle externaliteiten (begrijp: de omgevingsimpact) in de prijs,** zodat zowel producenten als consumenten de juiste prijsprikkel krijgen. De correcte prijs betalen zou in de hele keten moeten leiden tot meer rationele keuzes en substantieel minder verspilling.
En voorts is het de hoogste tijd dat ook het GLB en het overige inhoudelijke beleid wordt afgestemd op de noodzakelijke ruimtelijke en energietransitie zodat de delta tot de decretaal verankerde doelen, kleiner en niet langer en groter wordt.
- 10) Ik besluit: er gebeurt – gelukkig – steeds meer op het terrein. Veelbelovende studies en projecten staan in de steigers. Ik refereer aan de **Blue Deal-projecten** en de impactanalyse ervan, de **studie over Droge Delta** om Vlaanderen minder afhankelijk te maken van Maaswater voor de drinkwaterproductie, het herstel van het **beekdallandschap van 't Merkse:** een gezamenlijk project van provincie Antwerpen en Waterschap Brabantse Delta en zoveel meer.

11) Hoe waardevol al die projecten ook zijn: zolang de **doelstellingen niet decretaal/wettelijk verankerd zijn, blijven ze, blijven we uitermate kwetsbaar.**

Als nooit tevoren voelen, zien en ervaren we dat er geen tijd meer te verliezen valt.

Het komt er nu op aan om dat inzichtelijk te maken.

Om de rationale, het waarom, zelfs de win-win duidelijk te maken. Elke dag opnieuw.

En om gebiedsgericht én grensoverschrijdend het **verschil te maken op het terrein**. Immers, de ruimte, onze kwetsbare omgeving leest geen beleidsteksten, plooit er zich niet spontaan naar.

Dat zullen u en ik, wij allen samen, met opgestroopte mouwen, veel overredingskracht en concrete doel- en taakstellingen voor en achter ons –ondanks alle tegenkanting- elke dag opnieuw moeten bewijzen.

Gelukkig werken –behalve uitmuntende wetenschappers- ook enkele gezaghebbende kranten zeer gericht aan de noodzakelijke maatschappelijke *awareness* mee.

Ook deze Bouvignelezing en de Bouvigne-academie zie ik graag uitgroeien tot een belangrijke en impactrijke hefboom om de niet mis te begrijpen rapporten met zeer concrete voorstellen en suggesties waaraan zowel collega Adema als ikzelf uitvoerig refereerden, even volgehouden en consequent uit te voeren in de praktijk. De prijs en impact van niets of onvoldoende doen, zal vele malen groter zijn. En wat meer is: de structurele oplossingen voor de uitdagingen m.b.t. de waterkwaliteit en –kwantiteit in tijden van klimaatverstoring sporen uitstekend met de noodzakelijke antwoorden op de stikstofproblematiek. Daar hoort telkens een afbouw van de veestapel bij. Maar ook dat thema is voor een volgende Bouvigne-lezing.

